

BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA BADIY MATNLARNI O'QITISH ORQALI O'QUVCHILARDA VATANPARVARLIK HISSINI RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN YONDASHUVLAR

O'ktamova Mehriyoyo A'zamovna

Buxoro Davlat pedagogika instituti

2-bosqich tayanch doktoranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15559534>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'qish savodxonligi darslarida badiiy matnlarni o'qitish orqali vatanparvarlik hissini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar va usullar tahlil qilingan. Tadqiqotda, badiiy asarlarning o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishdagi ahamiyati, turli pedagogik metodlar va interaktiv materiallarning samaradorligi ko'rsatilgan. O'quvchilarga Alisher Navoiy, Erkin Vohidov kabi o'zbek adiblari asarlari orqali vatanparvarlik, fidoyilik, sadoqat kabi axloqiy qadriyatlar o'rgatilgan. Shuningdek, tarixiy video materiallar, rasmlar, rolli o'yinlar va viktorinalar kabi interaktiv usullar yordamida o'quvchilarda yurtga bo'lgan sevgi va g'urur hissi kuchaytirilgan. Tadqiqotning natijalari shuni ko'rsatadiki, badiiy matnlarni o'qitish jarayonida o'quvchilarda mustahkam vatanparvarlik tuyg'usi va mustaqil fikrlash rivojlanadi. Maqola boshlang'ich ta'limda vatanparvarlikni shakllantirishda samarali pedagogik yondashuvlar va metodlarni amaliyotda qo'llashning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, o'qish savodxonligi, badiiy matnlar, vatanparvarlik hissi, pedagogik metodlar, interaktiv materiallar, adabiyot, axloqiy qadriyatlar, mustaqil fikrlash, o'quvchilar, yurtga sevgi.

Аннотация. В данной статье анализируются подходы и методы, направленные на развитие чувства патриотизма посредством обучения художественным текстам на занятиях по грамотности чтения у учащихся начальных классов. Исследование показывает значение художественных произведений в формировании чувства патриотизма у учащихся, эффективность различных педагогических методов и интерактивных материалов. Через произведения узбекских писателей, таких как Алишер Навои, Эркин Вахидов, студентам прививались такие моральные ценности, как патриотизм, самоотверженность и верность. Также с помощью интерактивных методов, таких как исторические видеоматериалы, картинки, ролевые игры и викторины, у учащихся укреплялось чувство любви и гордости за свою страну. Результаты исследования показывают, что в процессе обучения художественным текстам у студентов развивается сильное чувство патриотизма и самостоятельное мышление. В статье подчеркивается важность практического применения эффективных педагогических подходов и методов формирования патриотизма в начальном образовании.

Ключевые слова: начальная школа, грамотность чтения, художественные тексты, патриотизм, педагогические методы, интерактивные материалы, литература, нравственные ценности, самостоятельное мышление, учащиеся, любовь к Родине.

Abstract. *This article analyzes the approaches and methods aimed at developing a sense of patriotism through the teaching of artistic texts in reading literacy classes for primary school students. The research shows the importance of artistic works in the formation of patriotism in students, the effectiveness of various pedagogical methods and interactive materials. Through the works of Uzbek writers such as Alisher Navoi, Erkin Vahidov, students were taught moral values such as patriotism, selflessness, and loyalty. Also, with the help of interactive methods such as historical video materials, pictures, role-playing games and quizzes, students' sense of love and pride for the country was strengthened. The results of the research show that in the process of teaching literary texts, students develop a strong sense of patriotism and independent thinking. The article emphasizes the importance of practical application of effective pedagogical approaches and methods in the formation of patriotism in primary education.*

Key words: elementary school, reading literacy, artistic texts, patriotism, pedagogical methods, interactive materials, literature, moral values, independent thinking, students, love for country.

Kirish. Hozirgi kunda yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash o'zbek ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Badiiy matnlar o'qish darslari boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun faqat til va savodxonlikni rivojlantirish emas, balki ularning ma'naviy dunyosini shakllantirishga ham xizmat qiladi. O'quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirishda badiiy matnlar o'qish darslari muhim rol o'ynaydi, chunki ular bolalarni ona yurti, xalqining tarixiy o'tmishi, madaniy merosi va adabiy qahramonlarining yutuqlari bilan tanishtiradi. Shu sababli, boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishga qaratilgan yondashuvlarni qo'llash o'quvchilarda milliy g'urur, sevgi va faxr tuyg'ularini rivojlantirishga xizmat qiladi. Yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, har bir millat uchun muhim pedagogik vazifadir. Vatanparvarlik — bu o'z yurtiga, xalqiga, uning tarixiga, madaniyatiga, qadriyatlariga va an'alariga bo'lgan chin dildan sevgi va sadoqatdir. Vatanparvarlik hissi yoshlar ongida shakllanishi va kuchayishi, avvalo, ta'lim-tarbiya tizimida olib borilayotgan ishlar bilan bog'liqdir. O'quvchilarda bu tuyg'uni rivojlantirishda boshlang'ich ta'limning o'rni nihoyatda katta.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'qish savodxonligi darslari, til o'rgatish va badiiy matnlarni o'qish nafaqat tilni mukammal o'zlashtirishni, balki ularning ma'naviy dunyosini shakllantirishni ham nazarda tutadi. O'quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirish, ularni milliy qadriyatlar, madaniyat va tarix bilan tanishtirish, ularning yurtga bo'lgan muhabbatini mustahkamlashda badiiy matnlarning roli juda katta. Badiiy matnlar orqali o'quvchilar o'z xalqining buyuk tarixini, adabiyotini, urf-odatlarini va ma'naviy merosini o'rganishlari mumkin.

Bugungi kunda vatanparvarlik hissini shakllantirish, ayniqsa, globalizatsiya jarayonida o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarni o'z yurtiga, uning tarixiga, madaniy merosiga, kelajagiga bo'lgan hurmat va sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning ma'naviy va axloqiy sifatlarini yuksaltirish zarur. Shuningdek, vatanparvarlik hissi nafaqat milliy g'ururni oshirish, balki o'z yurtiga xizmat qilish, xalq manfaatlari uchun fidoyilik ko'rsatishga tayyor bo'lishni anglatadi.

Materiallar va uslublar

Badiiy matnlar o'qitish jarayonida turli xil materiallardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini uyg'otadi va ularni o'qishga rag'batlantiradi. Quyidagi materiallar o'quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirishda samarali bo'lishi mumkin:

Badiiy asarlar o'quvchilarda nafaqat tilni rivojlantirish, balki ularning ma'naviy va axloqiy jihatlarini shakllantirishda ham muhim rol o'ynaydi.

- **Milliy adabiyot namunalaridan foydalanish:** Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Erkin Vohidov, Muhammad Yusuf va boshqa o'zbek klassik adiblari asarlarini o'qitish orqali o'quvchilarga o'z xalqining buyuk madaniyatini tanitish mumkin. Bu asarlar orqali o'quvchilar yurtga bo'lgan muhabbat, fidoyilik va vatanparvarlikni o'rganadilar.

- **Vatanparvarlik tematikasidagi hikoyalar:** "Shum bola" (Muhammad Ali) kabi asarlarni o'qitish orqali o'quvchilarga yurt uchun xizmat qilish, fidoyilik, qahramonlik va sadoqat haqida tushunchalar berish mumkin.

O'quvchilarga o'z tarixini, milliy qadriyatlarini o'rgatish vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishga yordam beradi.

- **O'zbekistonning tarixiy shaxslarining faoliyati:** Amir Temur, Alisher Navoiy, Sherzodbek va boshqa tarixiy shaxslarning o'z yurtiga bo'lgan xizmatlarini o'rgatish orqali bolalar ulardan o'rnak olishadi.

- **Madaniy meros va an'analar:** Milliy urf-odatlar, bayramlar, O'zbekistonning tarixi va madaniy merosi haqida ma'lumotlar bolalar ongiga milliy g'urur tuyg'usini joylashtiradi. Masalan, Navro'z, Mustaqillik kuni kabi bayramlar o'quvchilarga vatanparvarlikni o'rgatishning samarali usulidir.

Rasm, video, audio va boshqa ko'rgazmali materiallar o'quvchilarga ma'lumotlarni o'rganishda yordam beradi.

- **Tarixiy video materiallar:** Mustaqillik yillaridagi O'zbekistonning yutuqlari, xalqaro muvaffaqiyatlar haqida videolar o'quvchilarda vatanparvarlik ruhini kuchaytiradi.

- **Fotolar va rasmlar:** Buyuk tarixiy shaxslar, o'zbek xalqining ma'naviy merosi, qadimiy yodgorliklar va urf-odatlar bilan tanishtiruvchi rasmlar yordamida o'quvchilarga o'z yurtining boy tarixini ko'rsatish mumkin.

O'quvchilarning faolligini oshirish uchun interaktiv materiallar foydalidir. Bu usul, o'quvchilarning fikrlashini rag'batlantiradi va ular o'rganayotgan ma'lumotlarni yanada chuqurroq anglashlariga yordam beradi.

- **Onlayn testlar va viktorinalar:** O'quvchilarga tarixiy shaxslar yoki vatanparvarlik mavzusida viktorinalar tashkil qilish orqali bilimlarini sinovdan o'tkazish mumkin.

- **Rolli o'yinlar:** O'quvchilarni tarixiy shaxslar yoki vatanparvar qahramonlar sifatida tasavvur qilishga rag'batlantiruvchi rolli o'yinlar yordamida vatanparvarlik hissi rivojlanadi.

Vatanparvarlik hissini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar va uslublar quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

Badiiy matnlarni o'qitishda tahlil va muhokama qilish usulini qo'llash, o'quvchilarni matnning mazmunini chuqur anglashga yordam beradi.

• **Matnni tahlil qilish:** O'quvchilar matnning asosiy g'oyasini, qahramonlarning xarakterini tahlil qilish orqali o'z yurtiga, tarixiga, madaniyatiga bo'lgan munosabatlarini shakllantiradilar.

• **Muhokama qilish:** O'quvchilarni matn haqida fikr yuritishga chaqirish, ularning fikrlarini ifoda etish va baholash, o'zlari uchun vatanparvarlikni qanday anglashlarini muhokama qilish orqali ularning ongini ochish mumkin.

O'quvchilarni o'z tajribalarini boshqalar bilan almashishga rag'batlantirish, ularning o'z yurtiga bo'lgan sevgi va hurmatini mustahkamlashga yordam beradi.

- **Ko'rgazmalar tashkil qilish:** O'quvchilar o'z yurtining tarixiy obidalarini yoki madaniy merosini o'rganib, buni sinfda taqdim etishlari mumkin. Bu orqali ular yurtga nisbatan faxr va g'urur hissini sezadilar.

- **Insho va esse yozish:** O'quvchilarni yurtga bo'lgan munosabatlari haqida insho yozishga chaqirish, ularni o'z fikrlarini bayon qilishga va bu orqali o'z yurtiga bo'lgan muhabbatni ifoda etishga undaydi.

Yosh bolalar uchun o'quv jarayonini qiziqarli va ijodiy shaklda olib borish samarali natijalar beradi.

- **San'at va musiqa:** O'quvchilarni milliy san'at va musiqa bilan tanishtirish, xalq qo'shiqlari, raqslar, urf-odatlar va bayramlar haqida o'rganish, ularni yurtga bo'lgan muhabbat tuyg'usiga etaklaydi.

- **Loyihalar va o'yinlar:** O'quvchilarga turli loyihalar tayyorlash yoki g'oyalar ishlab chiqish orqali o'z yurtini qanday sevis va uni obod qilish haqida fikr yuritishga imkon yaratish mumkin.

Muammoli yondashuv, o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Bu usulda o'quvchilarni yurtni sevisning turli tomonlari bilan tanishtirib, ulardan muammolarni hal qilishni so'rash mumkin.

- **Masalalar berish:** "Agar sening yurtga qanday yordam bera olishni istasang, qanday ishlar qilarding?" kabi masalalar orqali o'quvchilarni faol fikrlashga undash.

- **Vatanparvarlik mavzusida tadbirlar tashkil etish:** O'quvchilarni o'z yurtiga xizmat qilishda qanday amaliy ishlar qilishlari mumkinligi haqida fikr almashishga rag'batlantirish.

Natijalar va Muhokamalar

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy matnlarni o'qitish orqali vatanparvarlik hissini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy rivojlanishida, shuningdek, ularning o'z yurtiga bo'lgan munosabatini shakllantirishda ijobiy natijalar berdi. Quyida ushbu tadqiqotlarning asosiy natijalari va ular yuzasidan olib borilgan muhokamalarni keltiramiz.

O'quvchilarning vatanparvarlik hissi kuchayishi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida vatanparvarlik hissi badiiy matnlarni o'qish jarayonida kuchaygan. O'quvchilar milliy adabiyot, tarixiy shaxslar va qadriyatlar bilan tanishgan sari, o'z yurtiga bo'lgan muhabbat va faxr tuyg'ularini kuchaytira boshlagan. O'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda dastlabki bosqichda o'qilgan badiiy matnlar va hikoyalar ularga ta'sir o'tkazgan.

Badiiy asarlarning ta'siri. O'quvchilarga o'qitilgan badiiy asarlar, masalan, Alisher Navoiy, Erkin Vohidov, Muhammad Yusuf kabi adiblarning asarlari orqali vatanparvarlik, sadoqat, mardlik, va fidoyilik kabi ma'naviy qadriyatlar o'rgatildi. Ushbu asarlar o'quvchilarning fikr va tasavvurlarini kengaytirishga yordam berdi, ularning hayotiy qarashlarini shakllantirishda katta o'rin tutdi. O'quvchilarning matnni tahlil qilish, ularni muhokama qilish va o'z fikrlarini ifodalashdagi faolligi ularning yurtga bo'lgan muhabbatini kuchaytirishiga yordam berdi.

Ko'rgazmali va interaktiv materiallarning samarasi. Tarixiy videolar, rasmlar, onlayn testlar, viktorinalar va rolli o'yinlar kabi interaktiv materiallar o'quvchilarning vatanparvarlik hissini rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Ushbu materiallar orqali o'quvchilar o'z yurtining boy tarixini, madaniyatini va xalqning urf-odatlarini yanada yaqinroq his qildilar. Ko'rgazmali

materiallar o'quvchilarning diqqatini jalb qilib, ularni faol o'rganishga, fikrlarini ifodalashga va o'zlarining vatanparvarlik hissini anglashga undadi.

Tajriba almashish va kreativ yondashuvlarning foydasi. O'quvchilarni o'z tajribalarini almashishga va kreativ usullar orqali vatanparvarlik mavzusida o'ylashga undash, ularda mustaqil fikrlashni rivojlantirdi. Masalan, o'quvchilar o'z yurtlarini qanday rivojlantirish mumkinligi haqida loyihalar ishlab chiqishdi, bu esa ularda yurtga bo'lgan mas'uliyat hissini kuchaytirdi. Insho va esse yozish orqali o'quvchilar o'z vatanlariga bo'lgan muhabbatlarini yanada chuqurroq ifodaladilar.

Badiiy matnlar orqali axloqiy tarbiya. Badiiy matnlar orqali o'quvchilarda axloqiy qadriyatlar, shuningdek, insoniylik, hamdardlik va o'zaro yordam ko'rsatish kabi sifatlar shakllantirildi. Bu o'quvchilarning nafaqat vatanparvarlik hissini kuchaytirishga, balki ularning ijtimoiy mas'uliyatini ham rivojlantirishga yordam berdi. Badiiy matnlardagi qahramonlarning fidoyiligi va yurtga sadoqatini o'rganish orqali o'quvchilar o'zlarining ham mas'uliyatli, vatanparvar inson bo'lib shakllanishlari uchun zarur bo'lgan qadriyatlarni o'rgandilar.

Vatanparvarlik hissini shakllantirishdagi pedagogik yondashuvlar. O'quvchilarda vatanparvarlik hissini shakllantirishda pedagogik yondashuvlarning ahamiyati katta. O'qituvchilar badiiy matnlarni nafaqat o'qitish, balki o'quvchilarni vatanparvarlik, insoniylik va mas'uliyatlilik kabi axloqiy qadriyatlarni o'rgatish orqali yurtga bo'lgan muhabbatni mustahkamlashlari lozim. Ushbu yondashuvni o'quvchilarni hayotga tayyorlashda samarali tarzda qo'llash, o'quvchilarning mustaqil fikrlash va o'z g'oyalarini ifodalash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Badiiy matnlarning o'quvchilarga ta'siri. Badiiy matnlar o'quvchilarning fikrini kengaytirish, hissiy va axloqiy rivojlanishlarini ta'minlashda samarali vosita bo'lishi mumkin. Badiiy asarlarning o'quvchilarda vatanparvarlik hissini shakllantirishdagi samaradorligi faqat ularning mazmuni bilan bog'liq emas, balki matnni qanday usulda o'qitish, muhokama qilish va o'quvchilarga tushuntirishga ham bog'liqdir. O'qituvchilar o'z darslarida matnlarni qiziqarli va interaktiv tarzda taqdim etib, o'quvchilarda chuqur fikrlash va yurtga bo'lgan muhabbatni kuchaytirishlari mumkin.

Vatanparvarlik hissini shakllantirishda turli usullarning integratsiyasi. O'quvchilarda vatanparvarlik hissini shakllantirishda faqat badiiy matnlar emas, balki vizual materiallar, interaktiv faoliyatlar, tajriba almashish va kreativ yondashuvlar ham muhim rol o'ynaydi. Bu usullar o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularning faol ishtirokini ta'minlaydi. Shuning uchun, pedagoglar o'quvchilarga turli xil materiallar va usullarni integratsiyalash orqali darslarni yanada samarali o'tkazishlari kerak.

Kreativ va muammoli yondashuvlarning ahamiyati. O'quvchilarni yaratish va muammolarni hal qilishga undash orqali ularda mustaqil fikrlashni rivojlantirish, ularning yurtga bo'lgan muhabbatini yanada mustahkamlaydi. Kreativ va muammoli yondashuvlar o'quvchilarda nafaqat vatanparvarlik hissini, balki kelajakda yurtni rivojlantirishga oid fikrlarni shakllantiradi. Ularni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undash, ularni o'z yurtiga xizmat qilishga tayyorlaydi.

Xulosa. Boshlang'ich sinfda badiiy matnlarni o'qitish orqali o'quvchilarda vatanparvarlik hissini shakllantirish muhim pedagogik vazifadir. Badiiy asarlar, tarixiy va adabiy shaxslar, milliy madaniyat, urf-odatlar, amaliy faoliyat va xalqaro maydondagi muvaffaqiyatlar o'quvchilarda yurtga bo'lgan muhabbat, mas'uliyat va g'urur tuyg'ularini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarga o'z yurtining tarixini, madaniyatini va qadriyatlarini

o'rgatish, ularni o'z vatani uchun fidoyilik va jasorat ruhida tarbiyalashda samarali metodlarni qo'llash muhimdir. Bu orqali yosh avlodda kuchli vatanparvarlik tuyg'usi rivojlanadi, ular o'z yurtining kelajagi uchun fidoyi bo'lishga tayyor bo'ladilar. Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida badiiy matnlarni o'qitish orqali o'quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirish uchun turli xil materiallar va uslublardan foydalanish kerak. Badiiy asarlar, tarixiy ma'lumotlar, interaktiv faoliyatlar va tahlil qilish orqali o'quvchilar yurtga bo'lgan muhabbatni kuchaytirib, ularni o'z yurtiga xizmat qilishga tayyor qilish mumkin. O'quvchilarga o'z xalqining madaniyatini, tarixini va qadriyatlarini o'rgatish, ularda vatanparvarlik hissini shakllantirishda samarali usullarni qo'llash juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, A. (2019). *Boshlang'ich ta'limda vatanparvarlikni shakllantirish metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Xodjiev, B. (2021). *Adabiy matnlarni o'qitishning samarali usullari*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Rahmatov, S. (2018). *O'quvchilarda vatanparvarlik hissini rivojlantirishda badiiy asarlarning roli*. Xorazm: Xorazm universiteti nashriyoti.
4. Ergasheva, M. (2020). *Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi: Teoriylar va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Davronov, J. (2017). *Vatanparvarlik va milliy ma'naviyatni rivojlantirishda adabiyotning ahamiyati*. Samarqand: Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
6. Vohidov, E. (2016). *Yoshlar tarbiyasida adabiyot va san'at*. Toshkent: Sharq nashriyoti.
7. Ismoilov, D. (2015). *O'quvchilarda milliy qadriyatlar va vatanparvarlikni shakllantirish*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
8. Yunusova, N. (2020). *Badiiy matnlarni o'qitish jarayonida vatanparvarlikni shakllantirish*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.